Małgorzata Magdalena Hybka

Rola sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce Niemiec i Francji

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 613-621

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO
NR 540 EKONOMICZNE PROBLEMY USŁUG NR 34 2009

MAŁGORZATA MAGDALENA HYBKA
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ROLA SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W GOSPODARCE NIEMIEC I FRANCJI

Wprowadzenie

Małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią ważny sektor w gospodarkach wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. W porównaniu do dużych przedsiębiorstw, MŚP mają wiele zalet: łatwiej dostosowują się do wahań popytu i zmieniających się gustów konsumentów, charakteryzują się większą stabilnością zatrudnienia i są mniej wrażliwe na pogorszenie koniunktury gospodarczej. Ponadto przyczyniają się do upowszechnienia innowacji i umożliwiają produktywne wykorzystanie niewielkich, rozproszonych kapitałów, które pozostałyby niewykorzystane bez ich istnienia[1].

Znaczenie sektora małych i średnich przedsiębiorstw jest zróżnicowane w poszczególnych państwach UE. Celem artykułu jest określenie ich roli w gospodarce Niemiec i Francji. Ponadto podjęto w nim próbę ustalenia podobieństw i różnic między małymi i średnimi przedsiębiorstwami w tych państwach. Przy ich identyfikacji wzięto pod uwagę strukturę tych przedsiębiorstw według zatrudnienia, sekcji działalności, formy prawnej i wysokości obrotu. Uwzględniono także ich udział w eksporcie i inwestycjach. W analizie posłużono się przede wszystkim danymi Instytutu Badania MŚP w Bonn i francuskiego Ministerstwa Gospodarki, Przemysłu i Zatrudnienia.

Definicja MŚP w świetle wspólnotowych i narodowych regulacji

Klasyfikacja przedsiębiorstw według ich wielkości może być przeprowadzona na podstawie wielu kryteriów. Ich dobór jest uzależniony od jej celów. W UE, od 1 stycznia 2005 roku w odniesieniu do pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom, stosowana jest definicja mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, przyjęta w za-

[1] A. Bielawska, *Znaczenie małych firm dla rozwoju gospodarczego*, „Ekonomista" 1992, nr 3, s. 463–468.

leceniu Komisji Europejskiej z 6 maja 2003 roku[2]. Zgodnie z tym zaleceniem, w ramach analizowanej grupy wyróżnia się przedsiębiorstwa: średnie (zatrudniające mniej niż 250 pracowników, których roczny obrót nie przekracza kwoty 50 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 43 mln euro), małe (zatrudniające mniej niż 50 pracowników, a których roczny obrót nie przekracza kwoty 10 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 10 mln euro), mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające nie więcej niż 10 osób, których roczny obrót nie przekracza kwoty 2 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 2 mln euro).

W Niemczech i Francji stosowane są nie tylko unijne kryteria wyróżniania MŚP, lecz również kryteria narodowe. Przykładowo w § 267 niemieckiego Kodeksu Handlowego, przedsiębiorstwa zorganizowane w formie spółek kapitałowych zostały podzielone na duże, średnie i małe. Przyjęte w nim kryteria klasyfikacji przedsiębiorstw według wielkości są zbliżone do kryteriów w zaleceniu Komisji Europejskiej, odnośnie definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Podział ten determinuje jednak zastosowanie przez dane przedsiębiorstwo odpowiedniej metody kalkulacji zysku. Kryteria tej klasyfikacji przedstawia tabela 1. Do danej grupy przedsiębiorstw należą spółki, które spełniają co najmniej dwa z podanych w niej warunków.

Tabela 1

Podział przedsiębiorstw w Niemczech według § 267 Kodeksu Handlowego

Kryterium podziału	Wielkość przedsiębiorstwa		
	małe	średnie	duże
Suma bilansowa (w euro)	poniżej 4 015 000	od 4 015 000 do 16 060 000	powyżej 16 060 000
Obrót (w euro)	poniżej 8 030 000	od 8 030 000 do 32 120 000	powyżej 32 120 000
Liczba pracowników	poniżej 50	od 50 do 250	powyżej 250

Źródło: *Überprüfung der Anforderungen an kleine und mittlere Unternehmen*, Bundesministerium für Wirtschaft und Arbeit, Bonn 2004, s. 13.

W niemieckich badaniach naukowych i w publicystyce ekonomicznej dużą popularnością cieszą się kryteria podziału przedsiębiorstw według ich wielkości, sformułowane przez Instytut Badań MŚP w Bonn. Zgodnie z nimi, za małe są uznawane przedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób i osiągające obrót poniżej 1 mln euro, za średnie – zatrudniające od 10 do 499 pracowników i osiągające obrót od 1 mln do 50 mln euro, a za duże – zatrudniające co najmniej 500 osób i osiągające obrót nie niższy niż 50 mln euro.

[2] Zalecenie Komisji 2003/361/WE z 6 maja 2003 r. dotyczące definicji mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz.Urz. L 124 z 20.05.2003 r., s. 36–41.

We Francji tradycyjnym kryterium podziału przedsiębiorstw według ich wielkości jest liczba zatrudnionych pracowników. W ramach omawianej grupy wyróżnia się: mikroprzedsiębiorstwa (do 9 osób zatrudnionych), bardzo małe przedsiębiorstwa (od 10 do 19 zatrudnionych), małe przedsiębiorstwa (od 20 do 49 zatrudnionych) oraz średnie przedsiębiorstwa (od 50 do 249 zatrudnionych). W badaniach naukowych i w publicystyce ekonomicznej niekiedy stosuje się określenie małe i średnie przemysły (*Petites et Moyennes Industries*), do których zalicza się przedsiębiorstwa przemysłowe, zatrudniające od 10 do 499 pracowników[3].

Francuskie prawo podatkowe zakłada opodatkowanie mikroprzedsiębiorstw niektórymi podatkami na preferencyjnych zasadach. Przedsiębiorstwa te są na przykład uprawnione do skorzystania na szczególnych zasadach z preferencyjnego systemu ustalania dochodu do opodatkowania osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą (*régime des micro-entreprises*). Za mikroprzedsiębiorstwo uznaje się dla celów tego systemu[4]: przedsiębiorstwo handlowe, którego roczny obrót netto nie przekracza 80 000 euro lub przedsiębiorstwo usługowe, którego roczny obrót netto nie przekracza 32 000 euro (od 1 stycznia 2009 r.).

Należy jednocześnie zauważyć, że coraz częściej w ustawodawstwie francuskim (w tym także prawie podatkowym) stosowana jest definicja mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw przyjęta w zaleceniu Komisji Europejskiej. Odwołanie do niej zawiera między innymi art. 44-7 Ogólnego Kodeksu Podatkowego (*CGI*), przyznający spółkom kapitałowym prawo do zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych, w sytuacji przejęcia przedsiębiorstwa znajdującego się w trudnej sytuacji ekonomicznej. Dla małych i średnich przedsiębiorstw przepis ten przewiduje szczególne zasady określania wysokości tego zwolnienia[5].

Liczba i struktura MŚP

Według danych Eurostatu, wszystkie MŚP stanowią 99,5% przedsiębiorstw funkcjonujących w Niemczech i 99,9% – we Francji. Odgrywają one bardzo ważną rolę jako oferent miejsc pracy. Ich udział w zatrudnieniu ogółem wynosi w Niemczech 70,2%, a we Francji – 63,9%. Z tabeli 2 wynika, że w 2006 roku było w Niemczech 1948,0 tys. MŚP zatrudniających co najmniej jednego pracownika, we Francji natomiast – 1216,6 tys. Biorąc pod uwagę liczbę zatrudnionych pracowników, należy stwierdzić, że przeciętne małe i średnie przedsiębiorstwo we Francji jest mniejsze niż w Niemczech. We Francji MŚP zatrudniające

---

[3] *Les PMI en quelques chiffres*, Direction générale de l'Industrie, des Technologies, de l'Information et des Postes, Paris 2002, s. 2.

[4] Zob. E. Féna-Lagueny, J-Y. Mercier, B. Plagnet, *Les impôts en France. Traité de fiscalité*, Editions Francis Lefebvre, Levallois–Perret 2007, s. 488.

[5] Article 44 septies du Code Général des Impôts, version consolidé au 1 novembre 2008, modifié par Décret n° 2008-294 du 1er avril 2008 – art. 1, internet, pod adresem: http://www. legifrance.gouv.fr (1.12.2008 r.).

od 1 do 10 pracowników stanowią 87,7%, natomiast w Niemczech zaledwie 81,3% ogółu MŚP zatrudniających pracowników. Przedsiębiorstwo małej i średniej wielkości zatrudnia średnio we Francji 6 pracowników, w Niemczech – 9 pracowników.

Tabela 2

MŚP według liczby zatrudnionych w 2006 roku

Liczba zatrudnionych	Niemcy				Francja			
	liczba przedsiębiorstw*		liczba pracowników		liczba przedsiębiorstw*		liczba pracowników	
	A	B	A	B	A	B	A	B
Od 1 do 10	1582,7	81,24	4610,3	26,67	1066,6	87,67	3083,0	44,37
Od 10 do 19	182,9	9,39	2448,4	14,16	89,6	7,36	1216,2	17,50
Od 20 do 49	114,7	5,89	3474,7	20,11	47,8	3,93	1485,3	21,38
Od 50 do 249	67,7	3,48	6752,8	39,06	12,6	1,04	1163,9	16,75
Razem	1948,0	100,00	17 286,2	100,00	1216,6	100,00	6948,4	100,00

* Dla zapewnienia większej porównywalności danych w tabeli, nie uwzględniono MŚP, które nie zatrudniają pracowników.
A – liczba (w tys.), B – struktura (w %).

Źródło: B. Günterberg, F. Wallau, *Beschäftigungsbeitrag des Mittelstands 2007 in Deutschland – Ergebnisse einer Sonderauswertung der Beschäftigtenstatistik der Bundesagentur für Arbeit*, Institut für Mittelstandsforschung, Bonn 2008, s. 7–9; *Le nombre d'entreprises selon la taille en 2006, Les chiffres clefs des TPE-PME*, Ministère de l'économie, de l'industrie et de l'emploi, Paris 2007, s. 1–2 ; *Les effectifs salariés selon la taille, Les chiffres clefs des TPE-PME*, Ministère de l'économie, de l'industrie et de l'emploi, Paris 2007, s. 1–2.

Z danych tabeli 3 wynika, że w Niemczech najwięcej MŚP prowadziło działalność w sekcji obsługi rynku nieruchomości, wynajmu rzeczy ruchomych i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. W 2006 roku badane podmioty należące do tej sekcji, stanowiły 28,5% wszystkich niemieckich MŚP. We Francji najwyższy jest udział małych i średnich firm prowadzących działalność w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych i motocykli oraz naprawy artykułów użytku osobistego i domowego. Relatywnie mały odsetek zajmuje się w obydwu krajach działalnością związaną z transportem, gospodarką magazynową i łącznością. Zarówno w Niemczech jak i we Francji nieznaczny jest również udział MŚP w ogóle przedsiębiorstw w przypadku działalności związanej z prowadzeniem hoteli i restauracji oraz świadczeniem usług edukacyjnych. Duże różnice dotyczą sekcji ochrony zdrowia. We Francji działalność w tym zakresie prowadzi prawie 316 tys. podmiotów, w Niemczech natomiast zaledwie 33 tys. przedsiębiorstw.

Tabela 3

MŚP według wybranych sekcji działalności w 2006 roku

Sekcja działalności	Niemcy		Francja	
	A	B	A	B
Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrzenie w energię	290,6	9,40	218,3	8,56
Budownictwo	332,8	10,77	343,9	13,50
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	701,4	22,70	582,9	22,87
Hotele i restauracje	242,8	7,86	212,8	8,35
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	128,7	4,17	81,8	3,21
Obsługa rynku nieruchomości, wynajem rzeczy ruchomych; usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	881,9	28,54	487,5	19,13
Edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna	82,6	2,67	351,1	13,78
Pozostałe sekcje	429,1	13,89	270,0	10,60
MŚP ogółem	3089,9	100,00	2548,3	100,00

A – liczba (w tys.), B – struktura (w %).

Źródło: *Umsatzsteuer – Finanzen und Steuern*, Statistisches Bundesamt Deutschland, Wiesbaden 2008, s. 53–56; oraz *Le nombre d'entreprises selon la taille en 2006...*, s. 1–2.

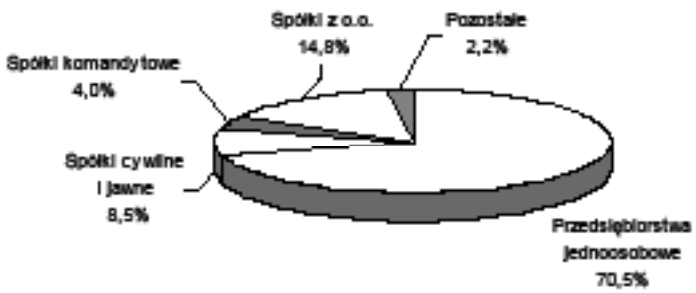

Rys. 1. Struktura MŚP według form działalności gospodarczej w Niemczech w 2006 roku

Źródło: *Umsatzsteuer – Finanzen und Steuern...*, s. 57.

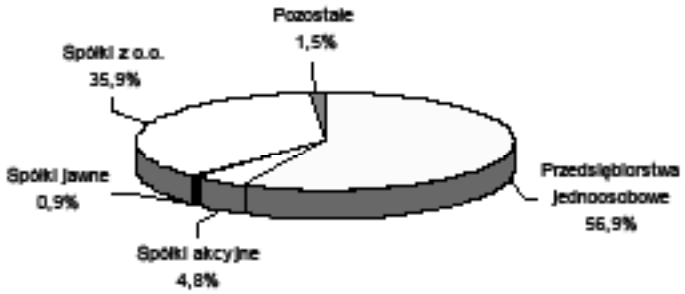

Rys. 2. Struktura MŚP według form działalności gospodarczej we Francji w 2006 roku

Źródło: *Répartition des PME, par secteur d'activité, selon la catégorie juridique en 2006, Les chiffres clefs des TPE-PME*, Ministère de l'économie, de l'industrie et de l'emploi, Paris 2007, s. 1–2.

Z porównania form prawnych MŚP w analizowanych państwach (rys. 1 i 2) wynika, że przedsiębiorstwo jednoosobowe jest popularniejszą formą prowadzenia działalności gospodarczej przez badane przedsiębiorstwa w Niemczech niż we Francji. We Francji zdecydowanie większy odsetek MŚP niż w Niemczech, zorganizowany jest w formie spółki z o. o. (*Societé a responsabilité limité* – SARL) – przy czym około 5,6% spółek w tej grupie stanowią spółki jednoosobowe (*Entreprise unipersonelle a responsabilité limité* – EURL). Udział spółek akcyjnych (*Aktiengesellschaft* – AG) w MŚP w Niemczech jest nieznaczny i nie przekracza 0,2%. We Francji spółki te stanowią aż 4,8% MŚP, przy czym połowa z nich ma formę spółki akcyjnej uproszczonej (*Société par actions simplifiée* – SAS).

Wysokość obrotów, działalność inwestycyjna oraz eksportowa MŚP

Małe i średnie przedsiębiorstwa wytwarzają w Niemczech około 46,1% wartości dodanej. Odsetek ten jest we Francji nieznacznie mniejszy i sięga 41,9%. Ich udział w obrocie realizowanym przez wszystkie przedsiębiorstwa w 2006 roku był w przypadku Niemiec również wyższy (38,3%) niż we Francji (33,8%). Fakt ten związany był z wyższym przeciętnym obrotem na jedno MŚP (zob. tab. 4). Obrót ten w Niemczech przekracza analogiczny obrót we Francji, w przypadku prawie wszystkich sekcji działalności. Wyjątek w tej kwestii stanowi jedynie działalność polegająca na prowadzeniu hoteli i restauracji.

Wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa rośnie zarówno w Niemczech jak i we Francji udział eksportu w obrocie przedsiębiorstwa. Udział ten dla wszystkich MŚP wynosi w Niemczech – 9,5%, we Francji natomiast 6,5%. Obrót z eksportu MŚP stanowi w przypadku tych krajów odpowiednio 21,4% i 13,7% sumy obrotów z eksportu wszystkich przedsiębiorstw. Związane jest to między innymi z tym, że odsetek MŚP prowadzących działalność eksportową jest we Francji znacznie mniejszy niż w Niemczech. W 2004 roku równał się on dla Francji zaledwie 3,7%, dla Niemiec – 11,4%. Znacznie wyższy jest w Niemczech

także udział MŚP w ogóle przedsiębiorstw prowadzących działalność eksportową. Sięga on odpowiednio dla badanych krajów 79% i 98%[6]. Największe obroty z tytułu eksportu osiągają w Niemczech małe i średnie przedsiębiorstwa prowadzące działalność w sekcji przetwórstwa przemysłowego. We Francji dominującą pozycję w zakresie poziomu obrotów z działalności eksportowej mają przedsiębiorstwa zajmujące się handlem hurtowym. W obydwu krajach relatywnie niski obrót z omawianej działalności mają przedsiębiorstwa świadczące usługi.

Tabela 4

Wysokość obrotów MŚP według sekcji działalności w 2006 roku

Sekcje działalności	Niemcy		Francja	
	A	B	A	B
Przetwórstwo przemysłowe, wytwarzanie i zaopatrzenie w energię	466,0	1603,6	184,6	845,6
Budownictwo	165,9	498,5	132,2	384,4
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	624,7	890,6	453,1	777,3
Hotele i restauracje	50,4	207,6	45,8	215,2
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	94,9	737,4	44,8	547,7
Obsługa rynku nieruchomości, wynajem rzeczy ruchomych; usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	340,9	386,6	154,1	316,1
Edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna	30,3	366,8	55,8	158,9
Pozostałe sekcje	116,1	270,6	23,1	85,6
MŚP ogółem	1889,2	611,4	1093,5	429,1

A – wysokość (w mld euro), B – obrót przeciętny (w tys. euro).

Źródło: *Umsatzsteuer – Finanzen und Steuern*, Statistisches Bundesamt Deutschland, Wiesbaden 2008, s. 53–56; oraz *Le chiffre d'affaires selon la taille des entreprises en 2006,Les chiffres clefs des TPE-PME*, Ministère de l'économie, de l'industrie et de l'emploi, Paris 2007, s. 1–2.

Stosownie do danych opublikowanych przez UE, prawie o siedem punktów procentowych wyższy odsetek MŚP we Francji niż w Niemczech deklaruje fakt braku osiągania jakiegokolwiek dochodu z innowacji[7]. Fakt ten może być związany ze zdecydowanie niższym udziałem MŚP w wolumenie inwestycji rzeczowych, realizowanych przez wszystkie przedsiębiorstwa we Francji (33,5%) niż w Niemczech (40,3%). Udział MŚP w wolumenie inwestycji przedsiębiorstw zależy jednak od rodzaju działalności prowadzonej przez przed-

[6] Zob. L. Haunschild, K. Müller, *Die Bedeutung der außenwirtschaftlichen Aktivitäten für den deutschen Mittelstand*, Institut für Mittelstandsforschung, Bonn 2007, s. 51; P. Bouyoux, *Structure et comportement des entreprises exportatrices françaises*, Direction Générale du Trésor et de la Politique Économique, Paris 2006, s. 3.

[7] *Observatory of European SMEs – Summary*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2007, s. 21.

siębiorstwo. W Niemczech sięga on dla firm budowlanych nawet 87,9%. Niższy jest on w przypadku hoteli i restauracji – 78,8%, oraz działalności w zakresie obsługi rynku nieruchomości, wynajmu rzeczy ruchomych i usług związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – 56,6%. Przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością handlową realizują połowę inwestycji wszystkich przedsiębiorstw prowadzących działalność w tym zakresie. Najniższy jest omawiany udział dla podmiotów zajmujących się transportem, gospodarką magazynową i łącznością oraz przetwórstwem przemysłowym – przekracza on nieznacznie 25%. We Francji MŚP prowadzące działalność budowlaną, realizują około 73,1% inwestycji sektora budowlanego. Najwyższy jest jednak udział inwestycji MŚP w ogóle inwestycji danej branży dla podmiotów zajmujących się edukacją, ochroną zdrowia i pomocą społeczną – 80,3% oraz prowadzących hotele i restauracje – 78,2%. Opisywany udział jest także wysoki dla przedsiębiorstw handlowych – 56,0%. Najniższy udział w wartości inwestycji rzeczowych mają firmy zajmujące się transportem, gospodarką magazynową i łącznością (sięga on zaledwie 13,5%) oraz MŚP sektora przemysłowego (wynosi on 29,2%).

Zakończenie

Przeprowadzenie analizy porównawczej roli sektora MŚP w badanych krajach, znacznie utrudniają różnice w stosowanych definicjach, a także wykorzystywanie odrębnych metod gromadzenia i prezentacji danych statystycznych. Zróżnicowanie to występuje nie tylko pomiędzy Niemcami i Francją, ale także w ramach danego kraju. Pomimo powyższych trudności, możliwe jest wyciągnięcie szeregu wniosków, dotyczących znaczenia MŚP w gospodarce analizowanych państw. W gospodarce Francji dominują przede wszystkim mikroprzedsiębiorstwa, w tym aż 80% z nich zatrudnia nie więcej niż 3 osoby. W Niemczech znacznie większą rolę niż we Francji, odgrywają przedsiębiorstwa małe i średnie. Ze zróżnicowaniem struktury przedsiębiorstw według wielkości związany może być fakt realizowania przez analizowane przedsiębiorstwa w Niemczech wyższych obrotów przeciętnych oraz prowadzenie na większą skalę działalności eksportowej i inwestycyjnej niż ma to miejsce we Francji. Różnice występują także w przypadku struktury MŚP według działów gospodarki narodowej i formy prawnej. We Francji relatywnie korzystniejsza niż w Niemczech jest ich sytuacja w branży hotelarskiej i gastronomicznej. Podstawową formą prawną działalności MŚP w Niemczech jest przedsiębiorstwo jednoosobowe. Zdecydowanie większą popularnością we Francji niż w Niemczech cieszą się różne formy spółek handlowych. Związane jest to prawdopodobnie z szeregiem uproszczeń natury administracyjnej, dotyczących rejestracji i funkcjonowania tych spółek (przykładowo: dopuszczalność założenia spółki handlowej jednoosobowej, w tym *EURL* i *SAS*, możliwość wyboru opcji opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych dla rodzinnych spółek z o. o. – *SARL de famille*).

ROLE OF THE SME SECTOR IN THE GERMAN AND FRENCH ECONOMY

Summary

The article contains a comparative analysis of the SME sector in Germany and France. The author presents the structure of SMEs by number of employees, economic sections, turnover, legal structure, export performance and investment activities. Two clear conclusions can be drawn from the analysis:

- the average SME in Germany is bigger than in France in terms of turnover and number of employees,
- as export performance and investment activities are positively related to the company size the German SMEs perform better than the French ones in both of these areas.